˝“ˇ-ËW½ ÍdÖÚz Ê«œó¹Ë w¹UMýˇ-

(٣-٣)

فەلەكەدین كاكەیی

جەژنی سیدە (سەدە/ سیدی) پەنجا رۆژ و پەنجا شەو بەر لە رۆژی نەورۆز دەیكەنەوە، كە رۆژی دۆزینەوەی ئاگرە.. گوایە سەدەمین رۆژی چلەی گەورەی زستانە.

چۆنیەتی دۆزینەوەی ئاگر چەندین ئەفسانەو داستان و تەفسیری لە پشتە، لەوانەش: لە فەرهەنگی زەردەشتیدا هاتووە: رۆژێك (قەشەنگ شا) بۆ راو دەردەچێت، لە شیوێكدا مارێكی هەرە مەزنی رەش و چاوی سوور دەبینێ، بەردێك هەڵدەگرێ لێیبدات، لێ بەردەكە بەر بەردێكی دیكە دەكەوێ و چەخماخێكی (بروسكێكی) لێیبەرز دەبێتەوەو ئاگر لە دەوروبەری بەردەدا، لەوێدا شایی بۆ دەكەن و لە خۆشیانا دەیكەن بە جەژن.

ئەفسانەی دیكە هەیە كە دوژمنانیان بە ئاگر تێكشكاندووەو، مەشخەڵی ئاگریان وەك هێمای بانگەوازو گەیاندنی پەیام داناوە.

زەردەشتییان لە جەژنی (سەدە)شدا ئاگر دەكەنەوە، لێ بایەخی گرنگتر بە جەژنی پاییز، جەژنی میهرەگان، دەدەن، لێرەدا وەختی گێڕانەوەی نییە.

دیارە، وەكو پێشووتر گوتمان، میللەتان و ئایینەكانی جۆربەجۆر پلەو جێگەی بەرزیان بۆ رووناكی داناوە[١].

سابیئە مەندابییەكان، كە پەیڕەوی یەحیا پەیامبەرن، كتێبی پیرۆزی (گینزا رەبا = گەنجینەی مەزن) یان هەیە، بە واژەی (بەناوی زیندووی مەزنەوە) دەستپێدەكات.

سورەت و ئایەتەكانی ئەم پەڕاوە تەژییە لە باسی رۆشنایی و ئاگرو گەڕانەوە بۆ نیشتمانی رووناكی، لە جێگایەك دەڵێ: «كە ئادەم ئەركی خۆی (لەسەر زەوی) بەدی هێنا، توانای بۆ دەڕەخسێن تا بگەڕێتەوە نیشتمانی یەكەمی كە نیشتمانی رووناكییە..».

پەڕاوەكە لە سروودی سیهەمیدا، دەڵێ:

« ئەو (پەروەردگار) ویستی رۆشنایی هەبێ،
بوو.
ئەو ویستی رووناكی هەبێ، بوو
ئا ئەوە رۆشنایی ئەزەلییە
رووناكییە بێسنوورەكەیە

– دیارە ئاگر هەر دەمێنێ، وزەی ئاگر لەناو جەرگی هەموو بوونەوەرەكانی سروشت هەیە بە بەردو درەخت و گیاو خاك و شتەكانی دیكەوە.

ئاگر و رۆشنایی و تیشك ئەبەد پیس نابن، پیسبوونی ژینگە بە خاك و ئاو و هەوا گەیشتووە، بەڵام رووناكی پیس نابێ، مەگەر هەوری دوو كەڵە رووی هەتاو بگرێت، گەرنا رووناكی بەخۆی پاك دەمێنێتەوەو، هەر دەمێنێ... گەر هەسارەی زەویش بفەوتێ ئەوا رۆشنایی دەمێنێ چونكە هەسارەیەكی گەورەتر چاوگی (سەرچاوەی) رۆشنایی و گەرماییە، ئەویش خۆرە، كە وەكو دەڵێن تەنوورێكی هەرە مەزنی گازی هایدرۆجینە، هەر دەسووتێت تا دەكوژێتەوە.. گوایە رۆژێك دێ وزەی تێدا نامێنێ و دادەمركێ ئەو كاتە لەڕووی هەسارەی زەوییەوە خۆر وەكو تۆپێكی پورتوقالیی كاڵبووەوە دێتە بەرچاو، بێگومان زەحمەتە تا ئەو رۆژە رەگەزی بەشەر بمێنێ، چونكە لەگەڵ هەسارەی خۆر ئیتر ژینەوەران لەسەر ئەرز نامێنن.

دەبێ ئەوەش بهێنمەوە بیر كەپەیامبەر دانا هۆشیارە بەرزەكان دەڵێن بە مرۆڤ: ئەگەر لە (راستی) دەگەڕێی، ئەگەر ژیانی رۆحیی بەرزترت دەوێ، ئەوە لە دەروونی خۆت رابێنەو رابمێنە تا بە رووناكی دەروونی دەگەیت و رۆشندەبێتەوە ئەوەش بوو گەوهەری پەیامی زەردەشت. ئاگر، پیسبوونی بۆ نییە، بەلكو بەخۆی هەموو شتێك خاوێن دەكاتەوە (ئەگەر نەیسووتێنێ) دەڵێن (لەسەر رۆشنایی فلانە شت.. تاد!)، زەردەشت پەیامبەریش وەكو راقەكەرانی ئاوێستا دەڵێن: خوای نەدیوە... ناسیویەتی، بڕوای پێهێناوە، هەستی پێكردووە، بەڵام بەچاوی سروشتی نەیدیوە، چونكە خوای دادارو میهرەبان بەشێك نییە لە سروشتی ماددی تا ببینرێت.

زەردەشت بە ئەندێشەی رۆشن خوای ناسیوە، لەبەر رۆشنایی بیرو حیكمەت و رامانی قوول پەیی بەبوونی خوا بردووە.

هەر بۆیەش ئاگردانی كردووە بە هێماو نیشانەی رێورەسمێكی خواپەرستی چونكە هەمیشە رۆشنایی و گەرمایی دەدا، هەر ماڵێك وەجاخ (ئاگردانی) هەبووە، لە هەموو گەورەتر پەرستگای ئاتەشكەدەیە.

ماڵی بێ وەجاخ بەوە دەڵێن كە ئیتر زنجیرەی نەوەی ئاییندەی ببڕێتەوەو رابوەستێت، خۆ ئەگەر ژینگەی زەوی بە ئیجگاری پیس ببێ و كەلكی دانیشتنی نەمێنێ، ئەوا زنجیرەی بوونمان دەپسێت.

جا بۆ پاراستنی ژینگەو هەسارەی زەوی پێویستە لە گوشتخواردن، بەرەو سەوزەو گیا خواردن، بگوێزینەوەو، دەس لە كوشت و كوشتاری بەشەرو ئاژەڵ و پەلەوەرو هەر زیندەوەرێك، هەڵبگرین.

بەشەر دەستی بەچاوگی رووشنایی و گەرمایی گەردوون ناگات كە هەسارەی خۆری كۆمەڵە هەسارەكەمانە، لەگەڵ ملیۆنان خۆری ملیۆنان كاكێشان.. كە رووناكییان هەمیشە دەمێنێ چونكە دەبێ چاوگی هەرە مەزنتری رووناكی و گەرمایی هەبێ كە وزە بە هەموو لایەك دەبەخشێ.. ئەویش خۆری هەرە هەرە مەزنە!

كەواتە ئەگەر رێگا بدەین خاك و ئاو و هەوا لەمەش زیاتر پیس و بێهودەو بێكەڵك بن، ئەوا لە ئەنجامدا تەنیا ئێمە بەشەرو گیانلەبەرانی سەر ئەرز تیا دەچین.. بەڵام رۆشنایی زوڵاڵ هەر دەمێنێ و دەمێنێ.

[١] **گلكۆی لە ناو مزگەوتی ئەمەوی لە دیمەشق / سوریا**